

50 lat działalności Stowarzyszenia Archiwów Łatynoamerykańskich (Asociación Latinoamericana de Archivos) i jego wpływ na rozwój placówek archiwalnych w krajach Ameryki Łacińskiej

Zuzanna Jaśkowska-Józefiak

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu / Adam Mickiewicz University in Poznan (Poland)
z.jas@amu.edu.pl, ORCID 0000-0003-4399-5311

STRESZCZENIE

W 2026 r. minęło 50 lat od momentu formalnego powołania Stowarzyszenia Archiwów Łatynoamerykańskich (Asociación Latinoamericana de Archivos) – największej organizacji zrzeszającej archiwistów z regionu Ameryki Łacińskiej. Przez ten czas miała ona niebagatelny wpływ na ochronę dziedzictwa dokumentacyjnego i kształtowanie polityki archiwalnej w tej części świata. Celem artykułu jest przybliżenie historii, struktury, zasad funkcjonowania i działalności stowarzyszenia w zakresie wymiany doświadczeń i strategii komunikacyjnej, udziału w międzynarodowych projektach, kształcenia archiwistów oraz aktywności wydawniczej. W artykule zastosowano metodę studium przypadku oraz analizę aktów prawnych i literatury przedmiotu.

SŁOWA KLUCZOWE

międzynarodowa
współpraca
archiwalna,
stowarzyszenia
archiwalne, Ameryka
Łacińska

50 years of the Association of Latin American Archives (Asociación Latinoamericana de Archivos) and its influence on the development of archival institutions in Latin American countries

ABSTRACT

2026 marks the fiftieth anniversary of the formal establishment of the Latin American Archives Association (Asociación Latinoamericana de Archivos), the largest professional organization of archivists in the region. Over the past five decades, the association has played a pivotal role in safeguarding documentary heritage and shaping archival policy across Latin America. This article aims to examine the association's history, organizational structure, operational principles, and key areas of activity, which are grouped into four domains: experience exchange and communication, participation in international initiatives, archivist training, and publishing efforts. The study employs a case-study approach supported by an analysis of legal frameworks and relevant scholarly literature.

KEYWORDS

international
archival cooperation,
archival
associations, Latin
America

Pierwsze publiczne archiwum na terenie obecnie określanym mianem Ameryki Łacińskiej powołane przez władze lokalne powstało w 1821 r. w Buenos Aires w Argentynie (Archivo de la Provincia de Buenos Aires)¹, jednak najstarsze nośniki informacji na tym terytorium pochodzą jeszcze z czasów prekolumbijskich. Kipu (*kipu*), forma zapisu oparta na umieszczonych na różnokolorowych – wykonanych z włókien roślinnych lub włosia zwierząt wielbłądowatych (lam, alpak) – supełkach, należy do najstarszych świadectw dokumentalnych w Ameryce Południowej². Przejście do utrwalania informacji za pomocą słowa pisanego nastąpiło wraz z podbojem kontynentu przez Hiszpanów. W 1583 r. w Limie uchwalono akt prawny, który zakładał całkowite zniszczenie przechowywanych w Cuzco kipów. Obowiązek gromadzenia dokumentów przekazano w ręce skrybów, którzy zabezpieczali je – zgodnie z importowanym z Hiszpanii zwyczajem – w zamykanych na 3 zamki skrzyniach. Ze względu na rangę instytucji, najważniejsze archiwa powstawały pod zarządem władz miejskich. W XVII w. największa tego typu instytucja funkcjonowała w Potosi³. Wraz ze zrywami niepodległościowymi w Ameryce Łacińskiej, które nastąpiły na początku XIX w.⁴, w nowo powstałych państwach stopniowo zaczęto powoływać archiwa narodowe i tworzyć sieci archiwalne, których zasób opierał się na materiałach wytworzonych w okresie wicekrólestwa oraz dokumentujących procesy niepodległościowe⁵. Jak zauważa Emma

¹ G. Swiderski, *Doscientos años de Archivística en la Argentina (1821–2021)* [w:] *História de la Archivística Latinoamericana: Estados del arte y perspectivas de investigación*, red. M.J. Vanni, E.G. Queijo, G. Villanueva Bazán, Guadalajara 2023, s. 18, <https://sidra.kraquen.info/files/original/51bbf3294f3097dbe9bdc0416096f9e5.pdf> [dostęp: 17.03.2026].

² Początkowo kipu służyły do rachowania zasobów oraz liczebności armii. Sznury w kolorze żółtym odpowiadały złotu, białe – srebru, a czerwone – wojownikom. Rejestry były wysyłane do pałacu w stolicy – Cuzco. W późniejszym okresie kipu służyło nie tylko do sprawnego administrowania państwem, lecz także do zapisu historii. Okazjonalnie za jego pomocą przekazywano również informacje ustne. Więcej zob. L. Oporto Ordóñez, *História Archivística de Bolivia: desde el incario al presente* [w:] *História de la Archivística Latinoamericana...*, s. 44–46.

³ Ibidem, s. 46–47.

⁴ Więcej na temat formowania się państw w Ameryce Łacińskiej zob. m.in.: *Dwieście lat niepodległości Ameryki Łacińskiej. Perspektywa historyczna i wyzwania współczesności*, red. K. Krzywicka, Lublin 2012.

⁵ Daty powoływania pierwszych archiwów narodowych na terenie Ameryki Łacińskiej są następujące: 1821 – Argentyna, 1822 – Meksyk, 1827 – Chile, 1838 – Brazylia, 1840 – Kuba, 1846 – Gwatemala, 1861 – Peru, 1865 – Salvador, 1868 – Kolumbia, 1870 – Paragwaj, 1880 – Honduras, 1881 – Kostaryka, 1883 – Boliwia, 1884 – Ekwador, 1896 – Nikaragua, 1912 – Panama, Wenezuela, 1926 – Urugwaj, 1935 – Dominikana, 1955 – Portoryko. Zob. ALA. *El camino recorrido: Momentos que han contruido su historia*, red. J. Antunes da Silva, S. González Hernández, V. Chacón Arias, Meksyk 2017, s. 19.

de Ramón Acevedo we wstępie do najnowszej monografii o historii archiwów latynoamerykańskich, kraje Ameryki Łacińskiej definiuje i łączy wspólne dziedzictwo kulturowe, praktyka administracyjna oraz język, więc idea współpracy archiwalnej krajów latynoamerykańskich od początku miała duże szanse powodzenia⁶. Warunki te były doskonałą podstawą do utworzenia w 1973 r. i ukonstytuowania w 1976 r. Stowarzyszenia Archiwów Latynoamerykańskich (Asociación Latinoamericana de Archivos, dalej: ALA).

Choć wpływ stowarzyszenia na rozwój archiwów w Ameryce Łacińskiej jest znaczący, a sama organizacja dobrze rozpoznawalna na arenie międzynarodowej, w polskiej literaturze brakuje opracowań na ten temat⁷. Nieliczne publikacje oraz dokumenty opisujące jej działanie są dostępne niemal wyłącznie w języku hiszpańskim, co może stanowić utrudnienie dla badaczy zainteresowanych tematyką międzynarodowej współpracy archiwistów. Najbardziej obszerne, książkowe opracowanie ukazało się w 2017 r. z okazji 40-lecia oficjalnej działalności ALA⁸, jednak brakuje kompleksowych publikacji skupiających się na ostatnim 10-leciu funkcjonowania stowarzyszenia. Niniejszy artykuł stanowi próbę przybliżenia zagadnienia polskim czytelnikom. Celem tekstu jest przedstawienie genezy, struktury, organizacji i aktywności stowarzyszenia, ze szczególnym uwzględnieniem realizowanych przez nią projektów oraz działalności edukacyjnej i wydawniczej. Artykuł oparto na dostępnej literaturze przedmiotu oraz analizie wydawanych przez ALA dokumentów i publikacji. Przydatne okazały się także informacje udostępniane przez stowarzyszenie na własnej stronie internetowej.

Geneza

W latach 50. XX w. archiwa latynoamerykańskie borykały się z szeregiem problemów, wśród których za najistotniejsze należy uznać ograniczony budżet, brak budynków archiwalnych oraz niedostatecznie wyszkolony personel. Pomimo licznych trudności, wynikających także ze skomplikowanej sytuacji politycznej

⁶ E. de Ramón Acevedo, *Prólogo* [w:] *História de la Archivística Latinoamericana...*, s. 8.

⁷ Wzmianka o działalności ALA pojawia się jedynie na Naukowym Portalu Archiwalnym „Arch-net”. Zob. A. Baniecki, *MRA: Deklaracja Stowarzyszenia Archiwistów Latynoamerykańskich w sprawie niszczenia archiwów*, Archnet, <https://www.arch.net.pl/2021/07/23/mra-deklaracja-stowarzyszenia-archiwow-latynoamarykanskich-w-sprawie-niszczenia-archiwow/#more-1586> [dostęp: 18.05.2026].

⁸ ALA. *El camino...*

w okresie zimnej wojny⁹, rodzimi archiwiści podejmowali działania mające na celu właściwe zabezpieczenie dziedzictwa dokumentacyjnego, czego przejawem były m.in. prace dążące do klasyfikacji i skatalogowania zbiorów, wydawanie archiwalnych biuletynów i publikacji źródłowych (w zależności od dostępności środków finansowych) oraz starania o nowe, lepiej dostosowane do potrzeb pomieszczenia¹⁰.

Niewiele lepiej przedstawiała się sytuacja placówek archiwalnych na początku lat 60. XX w. Przeprowadzona z okazji Pierwszego Panamerykańskiego Spotkania Archiwistów (hiszp. Primera Reunión Interamericana de Archivos, ang. Inter-American Archival Seminar) ankieta, na którą odpowiedziało 28 archiwów z regionu, w tym 17 narodowych, szczegółowo przedstawia ich ówczesny stan. Po raz kolejny wśród głównych wyzwań znalazły się problemy lokalowe. Żadna z placówek nie dysponowała zabezpieczeniem antypożarowym czy automatycznym systemem regulacji temperatury i wilgotności, a tylko 1 była wyposażona w klimatyzację, pojedyncze posiadały sprzęt do fumigacji, prac konserwatorskich i intrologatorskich, fotografowania, drukowania i mikrofilmowania, jedynie 5 archiwów zabezpieczało materiały archiwalne w kartonowych lub metalowych pudłach¹¹. Problemów nastręczały także brak regulacji w zakresie kwalifikacji dokumentacji (ich istnienie zgłosiła tylko 1 placówka), stosowanie przez archiwistów metod porządkowania nieopierających się na zasadzie

⁹ W omawianym okresie wiele państw było rządzonych przez prawicowe dyktatury wojskowe, wspierane przez rząd amerykański dążący do zwalczania komunizmu i utrzymania swojej strefy wpływów w regionie. W ramach utrzymywania bliskich relacji międzypaństwowych krajom Ameryki Łacińskiej udzielano także pomocy gospodarczej i promowano współpracę kulturową. W latach 70., w momencie kluczowym dla powstawania ALA, jedynie w 3 krajach (Kostaryce, Wenezueli i Portoryko) funkcjonowały rządy demokratyczne. Zob. H. Maymí-Sugrañes, *Latin American Archival Theory and Practice during the 1970s and 1980s*, „Libraries & Culture” 1999, t. 34, nr 3, s. 230, <https://www.jstor.org/stable/25548738?seq=1> [dostęp: 18.06.2026].

¹⁰ W 1950 r. jedynie 2 kraje – Panama i Kuba – posiadały budynki wzniesione z przeznaczeniem na archiwa. W kolejnych latach sytuacja uległa nieznacznej poprawie. W 1954 r. oddano do użytku kolejne – w Ekwadorze i Dominikanie. Od 1953 r. trwała budowa gmachów w Gwatemali i Meksyku. Na temat sytuacji archiwów w Ameryce Łacińskiej w latach 50. zob. R.R. Hill, *Latin-American Archivology, 1949–1950*, „The Hispanic American Historical Review” 1951, t. 31, nr 1, s. 152–176, <https://doi.org/10.2307/2509168>; idem, *Latin-American Archivology, 1950–1951*, ibidem, 1952, t. 32, nr 3, s. 458–482, <https://doi.org/10.2307/2509489>; idem, *Latin-American Archivology, 1951–1953*, ibidem, 1954, t. 34, nr 2, s. 256–279, <https://doi.org/10.2307/2509350>; idem, *Latin American Archivology, 1953–1954*, „The Americas” 1955, t. 12, nr 1, s. 51–75, <https://doi.org/10.2307/979579>.

¹¹ G. Mendoza, *Archival Underdevelopment in Latin America*, „The American Archivist” 1965, t. 28, nr 4, s. 504.

proweniencji oraz niewypracowanie ujednoliconych norm opisu (w obu przypadkach 26 z 28 placówek)¹². Podkreślano także niedostateczną liczebność i wykształcenie kadr archiwalnych wynikające m.in. z przeznaczania na ten cel niewystarczających funduszy (niskie zarobki) oraz braku ośrodków kształcenia (na istnienie szkół archiwalnych wskazały jedynie 4 kraje)¹³.

Pomimo trudności, w połowie XX w. rozwinęła się na szeroką skalę międzynarodowa współpraca między archiwistami pochodzącymi z Ameryki Łacińskiej. Rozpowszechniane przez Międzynarodową Radę Archiwów (dalej: MRA) przekonanie, że poprzez jedność, solidarność i współdziałanie można osiągnąć najlepsze rezultaty, było szeroko dyskutowane przy okazji różnych spotkań specjalistów latynoamerykańskich¹⁴, jednak korzeni ich współpracy należy szukać w 1961 r., podczas wspomnianego już Pierwszego Panamerykańskiego Spotkania Archiwistów w Waszyngtonie D.C.¹⁵ W trakcie obrad, 17 października, po raz pierwszy zaproponowano i zaaprobowano powołanie stowarzyszenia zrzeszającego archiwistów z obu Ameryk, funkcjonującego pod nazwą Panamerykańskiego Stowarzyszenia Archiwów (*Asociación Interamericana de Archivos*)¹⁶. Na jego czele stanął

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem, s. 506.

¹⁴ ALA. *El camino...*, s. 19.

¹⁵ Spotkanie miało miejsce w dniach 7–27 października pod auspicjami Organizacji Państw Amerykańskich (hiszp. Organización Interamericana de Archivos, ang. Organization of American States), Archiwum Narodowego Stanów Zjednoczonych (The National Archives of the United States) i Fundacji Rockefellera. Podczas wydarzenia, 24 października, doszło również do spotkania uczestników z ówczesnym prezydentem Stanów Zjednoczonych Ameryki Johnem K. Kennedym. Więcej na temat obrad zob. np.: T.R. Schellenberg, *Primera Reunión Interamericana sobre Archivos: informe final, resoluciones aprobadas y otros documentos*. Washington D.C., octubre 9–27 de 1961, „Revista del Archivo Nacional” t. 26 (1–6), s. 112–155, <https://www.dgan.go.cr/RAN/index.php/RAN/article/view/407/336> [dostęp: 17.03.2025]; idem, *Inter-American Archival Seminar*, „Archivalische Zeitschrift” 1962, nr 58, s. 148–155, <https://doi.org/10.7788/az-1962-jg09>; J. Rubio Meñé, *Primera Reunión Interamericana de Archivistas*, Washington D.C., E.U. de A. octubre de 1961, „Boletín Del Archivo General De La Nación” 1961, t. 2, nr 4, s. 591–613, <https://bagn.archivos.gob.mx/index.php/legajos/article/view/1662/1664> [dostęp: 17.03.2026]; G.S.U., *La Primera Reunión Interamericana Sobre Archivos*, „Revista de Historia de América” 1961, nr 52, s. 539–545, <https://www.jstor.org/stable/20138472?seq=1> [dostęp: 17.06.2026]. Warto podkreślić, że na potrzeby spotkania zebrano 90 hiszpańskojęzycznych tekstów specjalistycznych, z którymi wielu archiwistów zapoznało się po raz pierwszy w życiu. Zob. ibidem, s. 540–542.

¹⁶ V. Chacón Arias, J. Antúnes da Silva, ALA: *Orígenes y evolución*, „Revista del Archivo Nacional” 2016, t. 80, s. 130, <https://www.dgan.go.cr/ran/index.php/RAN/article/view/67/27> [dostęp: 17.03.2026].

Amerykanin Theodore Roosevelt Schellenberg¹⁷. Warto przypomnieć, że w omawianym okresie Ameryka Łacińska pozostawała w silnej zależności politycznej i gospodarczej od Stanów Zjednoczonych. Cel, jakiemu miała służyć integracja trafnie obrazuje wypowiedź Gunnara Mendozy:

„Ekspansja gospodarcza Ameryki Łacińskiej, choć szybka, potrwa długo. Tymczasem poważne problemy będą wciąż pukać do bram naszych archiwów. My, archiwiści z Ameryki Łacińskiej, nie powinniśmy siedzieć cicho przy biurkach, czekając na „czas archiwów”. W rzeczywistości ten okres przejściowy to najlepszy moment na opracowanie i wdrożenie planów awaryjnych, które przewidują przyjęcie pilnych i ekonomicznych rozwiązań, a jednocześnie przygotowują grunt pod bardziej ambitne reformy w przyszłości. Problemy archiwistyczne są zasadniczo takie same w każdym kraju Ameryki Łacińskiej. Wspólne wysiłki na rzecz ich zbadania niewątpliwie ułatwią znalezienie rozwiązań...”¹⁸.

Nieco później, w 1965 r., Organizacja Państw Amerykańskich (hiszp. Organización de los Estados Americanos, ang. Organization of American States, dalej: OPA) opracowała strategię rozwoju archiwów latynoamerykańskich. Konsultantką została hiszpańska archiwistka Vincenta Cortés Alonso¹⁹, która – po odwiedzeniu archiwów w kilku krajach – przygotowała program rozwoju instytucji archiwalnych Ameryki Łacińskiej. Przy jej wsparciu, w 1972 r. w siedzibie OPA doszło do spotkania w sprawie rozwoju archiwów regionu latynoamerykańskiego, podczas którego podkreślono m.in. potrzebę powołania stowarzyszenia archiwistów z terenów samej Ameryki Łacińskiej²⁰. Możliwość wdrożenia tego zalecenia pojawiła się w roku kolejnym, podczas zorganizowanego przez OPA międzynarodowego

¹⁷ J. Rubio Meñé, *Primera Reunión Interamericana...*, s. 594.

¹⁸ G. Mendoza, *Archival Underdevelopment...*, s. 508.

¹⁹ Vicenta Cortés Alonso (1925–2021) – hiszpańska archiwistka, badaczka i nauczycielka akademicka, autorka licznych prac naukowych, wybitna specjalistka z zakresu archiwistyki iberoamerykańskiej. Jej podręczniki stały się podstawą do kształcenia adeptów archiwistyki w Ameryce Łacińskiej. Honorowa członkini ALA. Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, In memoriam, Vicenta Cortés Alonso, Miembro honorado de la ALA, 2000 (1925–2021), <https://alaarchivos.org/in-memorial/vicenta-cortes/> [dostęp: 20.03.2026].

²⁰ Wśród innych postulatów znalazły się promowanie kształcenia archiwistów, w tym ustanowienie Uniwersytetu w Kordobie (Argentyna) międzynarodowym centrum kształcenia oraz wydawanie biuletynu archiwalnego o tematyce panamerykańskiej. Zob.: V. Chacón Arias, J. Antúnes da Silva, *ALA: Orígenes...*, s. 130.

seminarium na temat planowania i reorganizacji archiwów, które odbyło się w Limie (Peru) w 1973 r.²¹

ALA powołano 6 kwietnia 1973 r. W tym samym dniu utworzono Tymczasowy Komitet Wykonawczy (Comité Ejecutivo Provisional), którego zadaniem było opracowanie statutu organizacji i jej sformalizowanie. W skład Komitetu weszli dyrektorzy archiwów narodowych (generalnych) Argentyny, Brazylii, Wenezueli, Portoryko i Peru. Funkcję przewodniczącego objął Luis Manuel Rodríguez Morales (Portoryko)²². W roku kolejnym, przy okazji spotkania członków Komitetu Archiwalnego Panamerykańskiego Instytutu Geografii i Historii (hiszp. Comité de Archivos del Instituto Panamericano de Geografía e Historia, ang. Pan American Institute of Geography and History) w Ottawie, doszło do wyłonienia tymczasowego Komitetu Zarządzającego (Comité Director) ALA²³.

Przez pierwsze 3 lata stowarzyszenie funkcjonowało nieformalnie. Dopiero w 1976 r., w Bogocie, podczas zwołanego pod auspicjami UNESCO spotkania specjalistów ds. rozwoju archiwów narodowych, doszło do oficjalnego zatwierdzenia statutów organizacji²⁴. W tym samym roku ALA została zarejestrowana w Kolumbii jako prywatny podmiot prawa międzynarodowego. Jej celem było stworzenie przestrzeni do efektywnej współpracy członków poprzez dążenie do standaryzacji i wymianę doświadczeń służących wszechstronnemu rozwojowi działalności archiwalnej oraz efektywnemu zachowaniu dziedzictwa dokumentacyjnego Ameryki Łacińskiej²⁵.

²¹ J. Rubio Meñé, *Primera Reunión Interamericana...*, s. 594.

²² V. Chacón Arias, J. Antúnes da Silva, *ALA: Orígenes...*, s. 131.

²³ Jego prezydentem został Guillermo Durand Florez (Peru), pierwszym wiceprezydentem – Raúl do Rego Lima (Brazylia), drugim wiceprezydentem – Federico Castro Nervaes (Argentyna), sekretarzem generalnym – Fray Alberto Lee López (Kolumbia), a członkiniami – Luz Alba Chacón León (Kostaryka) oraz Emilia Trocones de Veracoechea (Wenezuela), zob. *ibidem*.

²⁴ Od 1976 r. statuty kilkakrotnie zmieniano lub modyfikowano. Najnowsze uchwalono 20 stycznia 2025 r. Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, Estatutos, <https://alaarchivos.org/wp-content/uploads/2026/04/ESTATUTOS-ASOCIACION-LATINOAMERICANA-DE-ARCHIVOS-2026.pdf> [dostęp: 14.05.2026].

²⁵ V. Chacón Arias, J. Antúnes da Silva, *ALA: Orígenes...*, s. 131.

Struktura

Funkcjonowanie stowarzyszenia regulują statuty. Obowiązujące uchwalono 20 stycznia 2025 r.²⁶ Zgodnie z art. 5, w skład ALA mogą wchodzić instytucje i organizacje publiczne i prywatne o charakterze narodowym i międzynarodowym, a także osoby prywatne, zainteresowane tematyką zarządzania dokumentacją i archiwami w krajach hiszpańsko- i portugalskojęzycznych. Stowarzyszenie nie wyklucza także współpracy z państwami spoza kręgu iberoamerykańskiego, jeżeli służy to wymianie doświadczeń i rozwojowi badań²⁷. Członkowie dzielą się na instytucjonalnych (kategorie A–C) oraz indywidualnych (kategorie D, E, J, H). W skład pierwszej grupy wchodzi przedstawicie 20 krajów²⁸, do drugiej – 24 (wcześniejszą listę uzupełniają pojedyncze osoby z Kanady, Stanów Zjednoczonych, Hondurasu i Wenezueli)²⁹.

Wszyscy członkowie, z wyjątkiem 14 członków honorowych, muszą regulować składki³⁰. W zamian mają pełne prawo uczestniczenia w organizowanych przez ALA działaniach i programach oraz prawo głosu na Zgromadzeniach Generalnych (Asamblea General)³¹. Głosy członków z poszczególnych grup są przeliczane

²⁶ Asociación Latinoamericana de Archivos, Estatutos...

²⁷ Ibidem, art. 5.

²⁸ Lista obejmuje 17 krajów z Ameryki Południowej, Środkowej i Karaibów – Argentyna, Boliwia, Brazylia, Chile, Dominikana, Ekwador, Gwatemala, Kolumbia, Kostaryka, Kuba, Meksyk, Panama, Paragwaj, Peru, Portoryko, Salwador, Urugwaj; 2 z Europy – Hiszpania, Portugalia; 1 z Azji – Filipiny. Obecność na liście Filipin nie jest przypadkowa. Do 1989 r. stanowiły one część hiszpańskiego imperium, a do 1821 r. były częścią Wicekrólestwa Nowej Hiszpanii i podlegały formalnie administracji w Meksyku. Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, Lista de miembros cat. A, <https://alaarchivos.org/nosotros/miembros/#categoria-a> [dostęp: 14.05.2026]; Asociación Latinoamericana de Archivos, Lista de miembros cat. B, <https://alaarchivos.org/nosotros/miembros/#categoria-b> [dostęp: 14.05.2026]; Asociación Latinoamericana de Archivos, Lista de miembros cat. C, <https://alaarchivos.org/nosotros/miembros/#categoria-c> [dostęp: 14.05.2026].

²⁹ Asociación Latinoamericana de Archivos, Lista de miembros cat. D, <https://alaarchivos.org/nosotros/miembros/#categoria-d> [dostęp: 14.05.2026]; Asociación Latinoamericana de Archivos, Lista de miembros cat. E, <https://alaarchivos.org/nosotros/miembros/#categoria-e> [dostęp: 14.05.2026]. W żadnej z kategorii nie ma przedstawicieli z Nikaragui, choć oficjalnie kraj ten jest wymieniany jako członek ALA. Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, <https://alaarchivos.org> [dostęp: 14.05.2026].

³⁰ Asociación Latinoamericana de Archivos, Estatutos..., art. 8–9.

³¹ Ibidem, art. 10–11.

następująco: kategoria A – 4 głosy, B – 3 głosy, C – 2 głosy, D, E, J i H – po 1 głosie³². Daje to znaczącą przewagę członkom instytucjonalnym.

Tabela 1. Formy członkostwa w ALA wraz z podziałem na kategorie

Członkowie instytucjonalni	
Kategoria A	Centralne dyrekcje archiwów lub narodowych instytucji archiwalnych zaangażowane w rozwój polityki i programów dotyczących archiwów
Kategoria B	Stowarzyszenia, narodowe lub międzynarodowe, zainteresowane zarządzaniem i zabezpieczeniem dokumentacji i archiwami oraz edukacją archiwalną
Kategoria C	Instytucje lokalne, narodowe lub międzynarodowe, zainteresowane zarządzaniem i zachowaniem dokumentacji i archiwami oraz edukacją archiwalną
Członkowie indywidualni	
Kategoria D	Osoby związane zawodowo (obecnie lub w przeszłości) z zarządzaniem informacją lub dziedzictwem archiwalnym
Kategoria E	Studenci kierunków związanych z zarządzaniem i zachowaniem dokumentacji i archiwistyką
Kategoria J	Emeryci związani zawodowo z pracą w instytucjach archiwalnych lub kształceniem kadr
Kategoria H	Członkowie honorowi ALA, wybierani przez Zgromadzenie Generalne

Opracowanie własne na podstawie statutów ALA. Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, Estatutos, art. 8, <https://alaarchivos.org/wp-content/uploads/2026/04/ESTATUTOS-ASOCIACION-LATINOAMERICANA-DE-ARCHIVOS-2026.pdf> [dostęp: 14.05.2026].

Struktura ALA opiera się na 4 organach. Są to: Zgromadzenie Generalne (przedstawiciele członków kat. A–C oraz indywidualni członkowie pozostałych grup), prezydent (Presidencia), Komitet Zarządzający (Comité Directivo) oraz Sekretariat Wykonawczy (La Secretaría Ejecutiva)³³. Najważniejsze decyzje podejmuje Zgromadzenie Generalne. Mają one charakter obligatoryjny. Zebrania odbywają się minimum raz w roku, a informacja o nich musi być przekazana

³² Ibidem, art. 11.

³³ Ibidem, art. 17.

członkom przynajmniej z 90-dniowym wyprzedzeniem³⁴. Do kompetencji Zgromadzenia należy m.in. uchwalanie statutów, wybór prezydenta i wiceprezydenta, członków Komitetu Zarządzającego (spośród kandydatów zaproponowanych przez Sekretariat Wykonawczy), podejmowanie decyzji o członkostwie w organizacjach zewnętrznych, akceptacja budżetu, ustalanie wysokości składek oraz nadawanie tytułów członków honorowych ALA³⁵. Niemal wszystkie decyzje zapadają zwykłą większością głosów. Większość kwalifikowana (2/3 głosów) jest wymagana jedynie w sytuacji zmiany statutów oraz przekazania do ostatecznego rozstrzygnięcia przez Komitet Zarządzający spraw, których nie udało się załatwić podczas zgromadzenia³⁶.

Pozostałe organy wybiera się na 4-letnią kadencję. Pierwszy z nich, prezydent, jest wyłaniany przez Zgromadzenie spośród przedstawicieli instytucji archiwów narodowych, zaangażowanych w prace stowarzyszenia przez okres minimum 3 lat³⁷. Do jego kompetencji należy zapewnienie ciągłości funkcjonowania ALA, w tym przewodniczenie Zgromadzeniu i Komitetowi Zarządzającemu, nadzór nad Sekretariatem Wykonawczym oraz podpisywanie porozumień o współpracy. Prezydent podejmuje też ostateczne decyzje w sprawach, w których Zgromadzenie nie może dojść do konsensusu³⁸. Aktualnie funkcję tę pełni Alejandra Salazar Ruiz, dyrektorka Narodowego Archiwum Historycznego Ekwadoru (Archivo Histórico Nacional del Ecuador)³⁹.

Rolą Komitetu Zarządzającego jest wykonywanie „funkcji, które nie są zarezerwowane dla Zgromadzenia”⁴⁰. Należy do nich nadzorowanie działań Sekretariatu Wykonawczego, w tym aprobowanie jego planów strategicznych, zatwierdzanie składu grup eksperckich powoływanych do rozwiązywania specyficznych dla danych regionów problemów i wyzwań oraz projektów, które mają być wdrażane przez ALA. W gestii Komitetu leży także zawieszanie członkostwa w stowarzyszeniu⁴¹ oraz powoływanie audytora odpowiedzialnego za kontrolę finansów

³⁴ Ibidem, art. 20–21. W sytuacjach wyjątkowych zebranie mogą także zwołać prezydent, Komitet Zarządzający i Sekretariat Wykonawczy.

³⁵ Ibidem, art. 19, 8.

³⁶ Ibidem, art. 23, 24.

³⁷ Ibidem, art. 25–26, 28.

³⁸ Ibidem, art. 27.

³⁹ Asociación Latinoamericana de Archivos, Gobernanza y estructura, <https://alaarchivos.org/nosotros/gobernanza-y-operaciones/#estructura> [dostęp: 14.05.2026].

⁴⁰ Asociación Latinoamericana de Archivos, Estatutos..., art. 37.

⁴¹ Ibidem.

organizacji⁴². W jego skład wchodzi: prezydent, wiceprezydent, 3 przedstawicieli spośród członków kategorii A oraz po 1 z kategorii B i C⁴³, wszyscy wybierani przez Zgromadzenie Generalne, maksymalnie na 2 kadencje⁴⁴.

Ostatni z organów – Sekretariat Wykonawczy – ma charakter stale działającego urzędu administracyjnego, jedyne go opłacanego ze środków ALA. Strukturę Sekretariatu ustala Komitet Zarządzający. W zależności od potrzeb, może być jedno- lub kilkusobowy⁴⁵. Obecnie funkcję Sekretarza Wykonawczego pełni przedstawiciel Generalnego Archiwum Narodu w Meksyku (Archivo General de la Nación) – Marco Antonio Enríquez Ochoa⁴⁶. Podstawowym zadaniem Sekretariatu jest zapewnienie kontroli nad procesami administracyjnymi i rachunkowością, co umożliwia ciągłość działalności organizacji. Jego rolą jest także przedstawianie propozycji rocznego budżetu ALA oraz współpraca z prezydentem w kwestii przygotowania sesji Zgromadzeń Generalnych. W kompetencjach Sekretariatu znalazło się także prowadzenie archiwum stowarzyszenia⁴⁷. Co warto podkreślić, tej kwestii poświęcono osobny artykuł. Pokazuje to, że troska o dziedzictwo obejmuje także własny zasób ALA. Rolą Sekretariatu jest nie tylko dbanie o własną dokumentację, ale także obowiązek przekazania jej – wraz z aktualnym inwentarzem – sukcesorowi. Art. 48 zakłada ponadto możliwość złożenia w depozyt w wybranej instytucji archiwalnej historycznej części zasobu⁴⁸. Co niezwykle ważne, statuty ALA poruszają także zagadnienie dziedziczenia majątku i materiałów archiwalnych w przypadku likwidacji stowarzyszenia, jako sukcesora wskazując MRA lub inną organizację non-profit zajmującą się działalnością archiwalną⁴⁹.

⁴² Ibidem, art. 39.

⁴³ Ibidem, art. 33.

⁴⁴ Ibidem, art. 34–35. Obecny Komitet tworzą przedstawiciele Ekwadoru (prezydent), Urugwaju (wiceprezydent), Hiszpanii, Kostaryki, Boliwii, Kolumbii i Meksyku. Co warto podkreślić, są wśród nich zarówno reprezentanci archiwów narodowych, jak i władz archiwalnych, uniwersytetów oraz stowarzyszeń archiwalnych. Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, Gobernanza y operaciones...

⁴⁵ Asociación Latinoamericana de Archivos, Estatutos..., art. 30.

⁴⁶ Asociación Latinoamericana de Archivos, Gobernanza y operaciones....

⁴⁷ Asociación Latinoamericana de Archivos, Estatutos..., art. 32.

⁴⁸ Ibidem, art. 48.

⁴⁹ Ibidem.

Organizacja

Dla zapewnienia realizacji kluczowych zadań ALA powołuje się organy, których celem jest praca nad konkretnymi zagadnieniami. Mogą to być grupy eksperckie (grupos de expertos), robocze (grupos de trabajo) i operacyjne (fuerzas operativas). Ich członkowie są wybierani wyłącznie spośród przedstawicieli stowarzyszenia⁵⁰. Zgodę na utworzenie grupy wydaje Komitet Zarządzający na wniosek Sekretariatu Wykonawczego⁵¹. Wspomniane organy mają dużą autonomię w kwestii doboru formy i czasu pracy⁵². Nad realizacją celów czuwa wybrany demokratycznie (na 4 lata, z możliwością przedłużenia do 6-ciu) koordynator⁵³. Prośbę o utworzenie nowej grupy może wystosować każdy członek ALA⁵⁴. Obecnie w ramach stowarzyszenia działa 9 grup roboczych, które zostaną pokrótce omówione:

- 1) ds. historii archiwistyki w Iberoameryce (Grupo de Trabajo para la Historia de Archivística en Iberoamérica), której celem jest prowadzenie badań i upowszechnianie wiedzy na temat rozwoju archiwistyki w Ameryce Łacińskiej, Hiszpanii i Portugalii, wzmacnianie tożsamości zawodowej archiwistów oraz podnoszenie świadomości społeczności iberoamerykańskiej na temat znaczenia ochrony dziedzictwa dokumentacyjnego⁵⁵.
- 2) ds. archiwów i praw człowieka (Grupo de Trabajo sobre Archivos y Derechos Humanos) odpowiedzialna za upowszechnianie informacji na temat znaczenia zasobu archiwów w obronie praw człowieka i ich potencjalnego wykorzystania w walce z bezkarnością. Grupa promuje także uwrażliwianie archiwistów na etykę pracy oraz tworzy propozycje polityki archiwalnej wspierającej proces zadośćuczynienia ofiarom reżimów i niesprawiedliwości⁵⁶.
- 3) ds. nielegalnego handlu dziedzictwem dokumentalnym (Grupo de Trabajo sobre Tráfico Ilícito del Patrimonio Documental) stworzoną przez

⁵⁰ Ibidem, art. 40–41.

⁵¹ Ibidem, art. 42.

⁵² Ibidem, art. 44.

⁵³ Ibidem, art. 43.

⁵⁴ Ibidem, art. 42.

⁵⁵ Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, GTHAI, <https://alaarchivos.org/nosotros/grupos-de-trabajo-y-expertos-ala/gthai/> [dostęp: 14.05.2026]. Członkowie grupy są autorami najnowszej monografii dotyczącej rozwoju archiwów i archiwistyki całego regionu, która ukazała się w 2023 r. Zob. *História de la Archivística Latinoamericana...*

⁵⁶ Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, GTADDHH, <https://alaarchivos.org/nosotros/grupos-de-trabajo-y-expertos-ala/gtaddhh/> [dostęp: 14.05.2026].

specjalistów analizujących wyzwania i opracowujących rozwiązania mające zmniejszyć problem nielegalnego handlu archiwaliami⁵⁷. Jej powołanie wiąże się z przygotowaniem przez Generalne Archiwum Narodu w Meksyku dokumentu pn. „Zwalczanie nielegalnego handlu dziedzictwem dokumentacyjnym” (*Combate al Tráfico Ilícito del Patrimonio Documental*) zaaprobowanego przez UNESCO w 2016 r.⁵⁸

- 4) ds. zarządzania i zabezpieczania dokumentów elektronicznych (*Grupo de Trabajo sobre Gestión y Preservación de Documentos Electrónicos*) zorientowanej na rozpoznanie wyzwań związanych z transformacją cyfrową i zarządzaniem dokumentacją elektroniczną oraz opracowanie rekomendacji w tym zakresie dla wszystkich krajów członkowskich ALA⁵⁹.
- 5) ds. iberoamerykańskich stowarzyszeń archiwalnych (*Grupo de Trabajo de Asociaciones de Archivistas de Iberoamérica*), w skład której wchodzi 19 stowarzyszeń archiwalnych z Ameryki Łacińskiej i Hiszpanii. Celem grupy jest promowanie i wzmacnianie współpracy między stowarzyszeniami, prowadzenie prac badawczych z zakresu archiwoznawstwa oraz ukazanie istotnej roli stowarzyszeń w kształceniu kadr archiwalnych. Ma ona również w planach opracowanie regionalnej propozycji kodeksu archiwisty⁶⁰.
- 6) ds. budowania kapitału kulturowego archiwów (*Grupo de Trabajo para la Dinamización Cultural de los Archivos*) powołanej w odpowiedzi na głęboko zakorzenione i zniekształcone postrzeganie zawodu archiwisty przez opinię publiczną, które uniemożliwia pełne wykorzystanie potencjału informacyjnego archiwów i uznanie ich rzeczywistego znaczenia. Cel jej istnienia to promowanie inicjatyw dążących do poprawy wizerunku, polityki marketingowej i strategii komunikacyjnej placówek archiwalnych, a także przywrócenie prestiżu archiwum jako ważnej instytucji o charakterze kulturowym⁶¹.

⁵⁷ Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, GTTIPD, <https://alaarchivos.org/nosotros/grupos-de-trabajo-y-expertos-ala/gttipd/> [dostęp: 14.05.2026].

⁵⁸ Archivo General de la Nación de México, *Combating the trafficking of documentary heritage*, https://www.gob.mx/cms/uploads/attachment/file/289284/Combating_the_trafficking_of_documentary_heritage_ENG__2_.pdf [dostęp: 8.04.2026].

⁵⁹ Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, GTGPDE, <https://alaarchivos.org/nosotros/grupos-de-trabajo-y-expertos-ala/gtgpde/> [dostęp: 14.05.2026].

⁶⁰ Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, GTAAI, <https://alaarchivos.org/nosotros/grupos-de-trabajo-y-expertos-ala/gtaai/> [dostęp: 14.05.2026].

⁶¹ Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, GTDCA, <https://alaarchivos.org/nosotros/grupos-de-trabajo-y-expertos-ala/gtdca/> [dostęp: 14.05.2026].

- 7) ds. dostępu do informacji i transparentności (Grupo de Trabajo sobre Acceso a la Información y Transparencia) zajmująca się analizą istniejących w różnych krajach przepisów prawnych dotyczących dostępu do informacji oraz badaniem stopnia wdrożenia praktyk służących transparentności w tej dziedzinie. Członkowie dążą do utworzenia sieci kontaktów, która pozwoli na wypracowanie modelowych przepisów w tym obszarze⁶².
- 8) ds. archiwów społecznych (Grupo de Trabajo sobre Archivos Comunitarios) powołana celem popularyzacji wiedzy na temat ich specyfiki oraz promowania działań na rzecz praw człowieka w archiwach społecznych usytuowanych na terytorium Ameryki Łacińskiej. Jej zadaniem jest także opracowanie wspólnego dla całego regionu modelu mapowania archiwów społecznych, stworzenie kanałów komunikacji i wymiany doświadczeń między tymi instytucjami oraz przygotowanie materiałów edukacyjnych dla archiwistów społecznych i osób korzystających z ich zasobu⁶³.
- 9) ds. archiwów muzycznych⁶⁴ (Grupo de Trabajo sobre Archivos Musicales), której działalność zogniskowana została na upowszechnianiu wiedzy i pogłębianiu badań nad dokumentacją muzyczną oraz podkreśleniu jej znaczenia w kontekście dziedzictwa dokumentacyjnego Ameryki Łacińskiej⁶⁵.

W ramach ALA funkcjonuje również grupa o charakterze stałym – ekspertów iberoamerykańskiej sieci uniwersyteckiej edukacji archiwalnej (Grupo de Expertos Red Iberoamericana de Enseñanza Archivística Universitaria). Pomysł na jej utworzenie pojawił się podczas spotkania archiwistów na kongresie MRA w Sewilli w 2000 r. Zrzesza nauczycieli akademickich poszukujących wspólnych rozwiązań problemów związanych z kształceniem przyszłych kadr. Jej zadaniem jest także rozwój współpracy międzyinstytucjonalnej

⁶² Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, GTAIT, <https://alaarchivos.org/nosotros/grupo-s-de-trabajo-y-expertos-ala/gtait/> [dostęp: 14.05.2026].

⁶³ Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, GTAC, <https://alaarchivos.org/nosotros/grupo-s-de-trabajo-y-expertos-ala/gtac/> [dostęp: 14.05.2026].

⁶⁴ Za archiwa muzyczne uznaje się dokumentację zgromadzoną przez osoby prywatne, rodziny, instytucje, firmy czy organizacje, których aktywność łączy się z szeroko rozumianą działalnością muzyczną (wykonawcy, producenci, dystrybutorzy, nauczyciele). Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, GTAM, <https://alaarchivos.org/nosotros/grupos-de-trabajo-y-expertos-ala/gtam/> [dostęp: 14.05.2026].

⁶⁵ Ibidem.

i międzynarodowej w celu wsparcia pracy naukowej i dydaktycznej oraz promowanie kształcenia ustawicznego⁶⁶.

Działalność

Działalność ALA opiera się na kilku fundamentalnych zasadach wywiedzionych z misji stowarzyszenia. Zgodnie ze statutem organizacji jest nią „stworzenie narzędzi do skutecznej współpracy między członkami poprzez ujednolicenie kryteriów i wymianę doświadczeń, które mają przyspieszyć wszechstronny rozwój pracy archiwalnej i zapewnić skuteczne zachowanie oraz wykorzystanie dziedzictwa dokumentacyjnego Ameryki Łacińskiej”⁶⁷. Zadania te są realizowane poprzez liczne spotkania, projekty, promowanie zasobu archiwalnego, standaryzację metod pracy archiwalnej i kształcenie kadr.

Wymiana doświadczeń i strategia komunikacyjna

Podstawą działalności ALA jest wymiana doświadczeń i budowanie trwałej platformy współpracy, sprzyjającej integracji środowiska i rozwijaniu wspólnych inicjatyw. Od początku istnienia organizacji było to możliwe dzięki spotkaniom członków odbywanym przy okazji organizowanych lub współorganizowanych przez stowarzyszenie kongresów i konferencji oraz innych wydarzeń o charakterze naukowym. W pierwszych latach funkcjonowania ALA na podkreślenie zasługuje m.in. spotkanie na temat koordynacji programów rozwoju archiwów iberoamerykańskich w Toledo (Hiszpania) w 1976 r. Ważnym momentem było podpisanie w tym samym roku porozumienia, na podstawie którego ALA została włączona do grona gałęzi regionalnych MRA⁶⁸. Zapoczątkowana 50 lat temu

⁶⁶ Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, Grupo de Expertos RIBEAU, <https://alaarchivos.org/nosotros/grupos-de-trabajo-y-expertos-ala/grupos-expertos-ribeau/> [dostęp: 14.05.2026].

⁶⁷ Cyt. za: ALA. *El camino...*, s. 32.

⁶⁸ Nastąpiło to na podstawie Rezolucji 5. Zgromadzenia Generalnego MRA, uchwalonej w Waszyngtonie 28 września 1976 r. Początkowo na określenie gałęzi stosowano nazwę LARBICA. Była to 5. gałąź regionalna. Wcześniej powołano gałęzie regionów Azji Południowo-Wschodniej (SARBICA, 1968), Afryki Wschodnio-Centralnej (ECARBICA, 1969), krajów arabskich

kooperacja trwa do dzisiaj, czego potwierdzeniem jest odnowienie w lutym 2026 r. porozumienia o współpracy⁶⁹.

Kontakty nawiązywano również w ramach działalności wspomnianych grup roboczych⁷⁰. Od 1967 r. archiwisci spotkali się regularnie, z przerwą w latach 1969–1971, od jednego (w pierwszych latach działalności) do kilkunastu razy w roku. Na podstawie listy spotkań z lat 1967–2016, zebranej na 50-lecie działalności ALA, można zauważyć, że najwięcej z nich odbyło się w Kolumbii oraz – co warte odnotowania – Hiszpanii (po 17). Wśród innych aktywnych krajów z regionu Ameryki Łacińskiej znalazły się Meksyk (11), Brazylia (11) i Peru (10). Widoczny jest także wysoki procent wydarzeń odbywających się poza regionem latinoamerykańskim (89 ze 165 – ok. 54%, z czego 38, a więc 23% – w Europie), co nie dziwi, biorąc pod uwagę obecność przedstawicieli ALA na licznych kongresach i wydarzeniach organizowanych przez MRA⁷¹. Członkowie stowarzyszenia biorą też czynny udział m.in. w Międzynarodowych Seminariach Archiwów Iberoamerykańskich (*Seminario Internacional de Archivos Iberoamericanos*, od 1999 r.) i Międzynarodowych Seminariach Archiwów Tradycji Iberyjskiej (*Seminario Internacional de Archivos de Tradición Ibérica*, SIATI, od 2000 r.). ALA wspiera ponadto organizację kongresów archiwistycznych krajów Mercosur (*Congresos de Arquivología de Mercosur*, od 1996 r.)⁷².

Na ułatwienie komunikacji między członkami ogromny wpływ miał rozwój nowych technologii. W 2003 r., przy wsparciu finansowym MRA, powstała strona internetowa ALA, co znacząco usprawniło proces wymiany i popularyzacji informacji o działaniach stowarzyszenia⁷³. Uruchomienie strony internetowej pozwoliło także na powołanie wydawanego do dziś newslettera „Arkhé”⁷⁴.

(ARBICA, 1972) oraz Karaibów (CARBICA, 1975). Zob. A. Wagner, *The ICA: Catalyst of International Archival Cooperation and Promotion*, „Archivaria” 1979, nr 8, s. 116–117.

⁶⁹ *Memorandum of Understanding between ICA (International Council on Archives), hereby represented by its President, José Kirps and ALA (Association of Latin American Archivists), hereby represented by its President, Alejandra Salazar*, https://www.ica.org/app/uploads/2026/02/MoU_ICA-ALA_2026_Final.pdf [dostęp: 26.03.2026].

⁷⁰ ALA. *El camino...*, s. 135.

⁷¹ Opracowanie własne na podstawie danych zebranych przez J.A. da Silve, S. González Hernández i V. Chacón Arias. Zob. *ibidem*, s. 135–182.

⁷² *Ibidem*, s. 57.

⁷³ *Ibidem*, s. 58, 123.

⁷⁴ Od 2016 r. ukazało się 114 numerów. Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, *Boletín ALA*, <https://alaarchivos.org/boletin-ala/> [dostęp: 14.05.2026].

W 2013 r. podjęto decyzję o rozpoczęciu aktywności ALA w mediach społecznościowych. W tym kontekście na szczególną uwagę zasługuje projekt #SynergiaALA. Inicjatywę zapoczątkowało w 2014 r. Generalne Archiwum Narodu w Kolumbii (Archivo General de la Nación de Colombia), a w jego organizację włączyło się również 13 innych państw⁷⁵. Celem projektu było stworzenie spójnej strategii komunikacyjnej, podkreślającej znaczenie iberoamerykańskiego dziedzictwa archiwalnego i dążącej do poprawy wizerunku tamtejszych archiwów oraz pokazania, jak istotną rolę placówki te pełnią dla zagwarantowania transparentności działań publicznych oraz obrony praw obywatelskich⁷⁶. Platformami, na których podjęto zintensyfikowane czynności popularyzacyjne były Facebook i Twitter. Do największych wyzwań należało publikowanie treści zrozumiałych dla szerokiego grona odbiorców i przełamanie stereotypowego przeświadczenia, że archiwa służą wyłącznie historykom, badaczom i osobom wykształconym. Jedną z cieszących się większym zainteresowaniem akcji było zamieszczanie grafik przedstawiających dokumenty, budynki archiwalne i pracę archiwistów, opatrzone mającym różne zakończenia początkiem zdania „#UnArchivoEs” („Archiwum jest”). Poprzez inicjatywę próbowano pokazać różnorodność działalności archiwalnej oraz jej pozytywne aspekty (np. Archiwum jest... „pamięcią”, „odbiciem społeczeństwa”, „pasją do historii i pamięcią narodów”, „bramą do innych rzeczywistości”, „miejscem radości i znalezisk”, „wglądem w przeszłość”, „po to, żeby fakty nie zostały zapomniane ani sfalszowane”). Na Twitterze hashtag znalazł się na bardzo wysokich miejscach w trendach wyświetleń. Przykładowo w Hiszpanii wpis został przesłany prawie 13 tys. razy, a w Chile i Meksyku ponad 10 tys.⁷⁷. Sukces inicjatywy zainspirował MRA, która wzorem ALA zdecydowała się uruchomić pierwszą międzynarodową kampanię w mediach społecznościowych w ramach przygotowań do Międzynarodowego Dnia Archiwów w 2020 r.⁷⁸.

⁷⁵ Były to: Hiszpania, Portugalia, Brazylia, Kostaryka, Chile, Kuba, Portoryko, Dominikana, Ekwador, Meksyk, Paragwaj, Urugwaj i Wenezuela.

⁷⁶ ALA. *El camino...*, s. 124.

⁷⁷ Ibidem, s. 127.

⁷⁸ International Council on Archives, Discover Archives, #UnArchivoEs, <https://www.ica.org/discover-archives/what-are-archives/unarchivos-anarchiveis-unearchivecest/> [dostęp: 8.05.2026].

Projekty

Od momentu powstania ALA chętnie angażowała się w liczne projekty. W pierwszym okresie działalności koncentrowały się one na wsparciu finansowym (zakup sprzętu) oraz doradczym (wizyty specjalistów) krajów regionu, które najbardziej tego potrzebowały⁷⁹. Biorąc pod uwagę, że do największych wyzwań, z jakimi musiała się zmagać ALA, należał brak funduszy⁸⁰, członkowie stowarzyszenia często współpracowali z innymi organizacjami międzynarodowymi, m.in. MRA, UNESCO czy OPA. Wśród szeregu podjętych inicjatyw, na szczególną uwagę zasługują: Katalog archiwów Hiszpanii i Ameryki Łacińskiej (realizowany z Hiszpańską Poddyrekcją Archiwów Państwowych) oraz Iberarchivos (współpraca z przedstawicielami Szczytu iberoamerykańskiego).

Celem pierwszej inicjatywy – Censo-Guía de Archivos de España e Iberoamérica – było stworzenie wspólnego wykazu obejmującego zasób archiwów hiszpańskich i krajów Ameryki Łacińskiej⁸¹. Jej początków należy szukać w pracy iberyjskich archiwistów, którzy od lat 60. XX w. tworzyli bazę archiwów krajowych. Postępujący proces informatyzacji otworzył przed pracownikami archiwów nowe możliwości. W latach 90. pojawił się pomysł współpracy z ALA, czego efektem było powstanie w 1994 r. zintegrowanego, dostępnego on-line katalogu, opartego na standardzie ISAD(G). Udział w przedsięwzięciu od początku był dobrowolny, a umowy o kooperacji podpisywano indywidualnie z przedstawicielami poszczególnych krajów. Katalog pełni podwójną rolę. Z jednej strony stanowi platformę dostępu do informacji i popularyzacji zasobu, z drugiej – poprzez szczegółowy opis – chroni dziedzictwo dokumentacyjne⁸².

⁷⁹ ALA. *El camino...*, s. 133.

⁸⁰ O problemach finansowych wspominają kolejne raporty na temat stanu archiwów latynoamerykańskich z lat 50., 60. i 80. XX w. Zob. R.R. Hill, *Latin American Archivology, 1949–1950...*; idem, *Latin American Archivology, 1950–1951...*; idem, *Latin American Archivology, 1951–1953...*; idem, *Latin American Archivology, 1953–1954...*; G. Mendoza, *Archival Underdevelopment...*; J. Jardim, M. Villaverde, *Los archivos en el mundo iberoamericano*, „Comma” 2010, t. 2, s. 39–53.

⁸¹ Katalog jest dostępny na stronie: Censo-Guía de Archivos de España e Iberoamérica, <https://censoarchivos.cultura.gob.es/CensoGuia/archivos.htm> [dostęp: 14.04.2026].

⁸² ALA. *El camino...*, s. 80. Więcej na temat początków projektu zob. m.in. F.J. Fito Manteca, *El Censo Guía de Archivos de España e Iberoamérica: una herramienta de difusión del patrimonio documental hispánico* [w:] *O patrimônio histórico-cultural da Região de Bragança/Zamora*, red. L.A. Rodriguez, Porto 2005, s. 177–198.

Kolejny program – Iberarchivos, dawniej Program Wsparcia Rozwoju Archiwów Iberoamerykańskich (Programa de Apoyo al Desarrollo de los Archivos Iberoamericanos) – jest jednym z najstarszych projektów współpracy archiwalnej w Ameryce Łacińskiej, zapoczątkowanym w 1997 r. na VII Szczycie iberoamerykańskim na Isla Margarita, a oficjalnie zaaprobowanym na kolejnym, który odbył się w 1998 r. w portugalskim Porto⁸³. Choć ALA nie była pomysłodawcą inicjatywy, od początku czynnie ją wspierała od strony merytorycznej i organizacyjnej⁸⁴. Założeniem programu jest współpraca rządów państw iberoamerykańskich w promowaniu dostępu, zachowania, konserwacji i popularyzacji dziedzictwa dokumentalnego regionu oraz prowadzenie spójnej polityki archiwalnej. Jego istotną rolą stało się również tworzenie przestrzeni do wymiany doświadczeń i unifikacji działań archiwów o różnym charakterze, w tym instytucji zajmujących się ochroną praw człowieka, kobiet czy rdzennej ludności⁸⁵. Programem zarządza Komitet Międzyrządowy (Comité Intergubernamental), składający się z przedstawicieli wszystkich krajów członkowskich. Zatwierdza on roczny plan pracy, którego najważniejszą częścią jest ogłoszenie konkursu na wsparcie projektów archiwalnych z zakresu zachowania i rozpowszechniania dziedzictwa dokumentacyjnego i szkoleń⁸⁶. W latach 1999–2024 zrealizowano ponad 1 500 projektów w 23 państwach⁸⁷.

Kształcenie kadr

W pierwszych latach działalności ALA, z powodu braku wykształconych archiwistów, kluczową rolę przypisywano właśnie edukacji. Było to możliwe dzięki wsparciu finansowemu organizacji zewnętrznych. Jeszcze przed oficjalnym zarejestrowaniem stowarzyszenia, od 1973 r., przy zaangażowaniu rządu Hiszpanii oraz OPA, odbywały się kursy pn. „Organizacja i zarządzanie archiwum

⁸³ ALA. *El camino...*, s. 83.

⁸⁴ Pomoc ma również charakter praktyczny – na potrzeby obsługi finansowej programu ALA udostępnia swoje rachunki bankowe. Więcej na temat programu zob. L. Calderón, *Iberarchivos-Programa ADAI: 10 años de cooperación Iberoamericana en el ámbito de los archivos*, „Comma”, t. 2010, nr 2, s. 69.

⁸⁵ ALA. *El camino...*, s. 83.

⁸⁶ Ibidem, s. 88.

⁸⁷ Iberarchivos, ¿Qué es Iberarchivos?, <https://iberarchivos.org/iberarchivos-programa-adai-cooperacion-archivistica/> [dostęp: 14.05.2026].

historycznym”, skierowane do stypendystów z krajów Ameryki Łacińskiej, a prowadzone w Madrycie przez archiwistów hiszpańskich. Ich koordynatorką była wspomniana już V. Cortés Alonso⁸⁸. W 1974 r. OPA podjęła również decyzję o przyznawaniu 15 stypendiów rocznie dla czynnych archiwistów na kursy doszkalające w Szkole Archiwalnej działającej na uniwersytecie w argentyńskiej Kordobie pod kierunkiem Aurelia Tanodiego⁸⁹. Dzięki obu kursom, koordynowanym przez członków ALA, przez przeszło 15 lat udało się dokształcić setki archiwistów, którzy następnie zapoczątkowali edukację przyszłych kadr w swoich krajach⁹⁰. Fakt ten należy do jednego z największych sukcesów stowarzyszenia, który nie byłby możliwy do osiągnięcia bez zakrojonej na szeroką skalę współpracy.

Również dzisiaj kształcenie kadr znajduje się wśród priorytetów ALA. W ramach stowarzyszenia funkcjonuje bezpłatny program szkoleniowy (Programa de Capacitación) realizowany zarówno w formie stacjonarnej, jak i online. Kilkuniedniowe kursy, w zależności od stopnia zaawansowania, są skierowane do studentów, czynnych archiwistów oraz osób zainteresowanych działalnością archiwalną, i dotyczą szerokiego spektrum zagadnień związanych z archiwistyką⁹¹. Doborem tematyki oraz specjalistów prowadzących zajęcia zajmuje się kilkuosobowa rada składająca się z osób o ugruntowanej pozycji naukowej. Ukończenie kursu jest potwierdzane otrzymaniem certyfikatu⁹². Dodatkowo w 2021 r. ALA,

⁸⁸ Więcej na temat kursów organizowanych w Hiszpanii zob. V. Cortés Alonso, *Diez años de cooperación archivística Iberoamericana: Curso sobre organización y administración de archivos de Madrid*, Madryt 1985.

⁸⁹ Szkołę powołano w 1972 r. jako międzynarodowe centrum kształcenia archiwistów z regionu latynoameryki (Centro Iberoamericano de Formación de Archiveros de la Universidad Nacional de Córdoba). Jego zadaniem było również publikowanie specjalistycznego biuletynu – „Boletín Interamericano de Archivos”, który ukazywał się w latach 1974–1981. Zob. V. Chacón Arias, J. Antunes da Silva, *ALA: Orígenes...*, s. 130.

⁹⁰ Ibidem, s. 132–133; *ALA. El camino...*, s. 35.

⁹¹ W 2026 r. uruchomiono 4 kursy dotyczące: kwalifikacji dokumentacji, tworzenia i stosowania wykazów akt, zapobiegania nielegalnemu handlowi dokumentami oraz polityce marketingowej w archiwach społecznych. W 2025 r. przeprowadzono z kolei aż 12 kursów z zakresu prawa autorskiego, digitalizacji, wykorzystania sztucznej inteligencji w archiwach, elektronicznego zarządzania dokumentacją, tworzenia trwałych repozytoriów dokumentów, zarządzania otwartymi danymi, dostosowania archiwów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, identyfikacji ryzyk zawodowych w pracy archiwisty, planowania strategicznego, stosowania normy ISO 30301:2019 dotyczącej zarządzania dokumentacją, upraszczania procedur administracyjnych w zarządzaniu dokumentacją i oceny dokumentacji z XXI w. Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, Programa de Capacitación, <https://alaarchivos.org/category/programa-de-capacitacion/> [dostęp:14.05.2026].

⁹² Ibidem.

we współpracy z meksykańskimi uniwersytetami, uruchomiła studia podyplomowe, które są częściowo dofinansowywane przez stowarzyszenie⁹³.

Na stronie internetowej ALA zamieszczono także kilka przydatnych baz. Pierwszą jest rozbudowany wykaz ośrodków kształcących archiwistów w krajach Ameryki Łacińskiej, uzupełniony o dane kontaktowe i adresy witryn⁹⁴, co ułatwia wyszukiwanie szkół osobom zainteresowanym edukacją archiwalną, ale także pomaga w nawiązywaniu relacji naukowych między instytucjami. Druga to baza ustaw archiwalnych, choć ich dobór wydaje się nieco przypadkowy⁹⁵. Najbardziej użyteczną jest z pewnością trzecia – Iberoamerykański System Cyfrowych Zasobów Archiwalnych (Sistema Iberoamericano Digital de Recursos Archivísticos, SIDRA) – cyfrowe repozytorium opracowań o tematyce archiwistycznej. Zawiera ono 361 publikacji udostępnianych w ramach otwartego dostępu. Członkowie ALA mogą dodatkowo korzystać z ponad 60 kursów dokształcających, wzbogaconych nagraniami i prezentacjami multimedialnymi⁹⁶.

Omawiając kwestię kształcenia, warto również wspomnieć o jednym z nowszych pomysłów na promowanie edukacji archiwalnej – nagrody ALA przyznawanej za badania nad archiwami, archiwistyką i zarządzaniem dokumentacją. Nagrodę można otrzymać w 7 kategoriach: artykuł naukowy w czasopiśmie, rozdział w monografii, praca badawcza publikowana w formie książki, praca badawcza niepublikowana, praca licencjacka, magisterska i doktorska. Laureaci otrzymują nagrody pieniężne w kwotach od 200 do 1 000 dolarów⁹⁷.

⁹³ Płatność za studia wynosi 600 USD, dla członków ALA – 425 USD. W 2026 r. przewidziano 5 wirtualnych, intensywnych, trwających 6–7 miesięcy, kursów studiów podyplomowych organizowanych przez meksykańskie uniwersytety w Potosí i Guadalajarze. Dotyczą one: archiwów muzycznych, budowania kapitału kulturowego archiwów, zarządzania dokumentacją cyfrową, zarządzania dokumentacją i archiwami, transparentności oraz dostępu do informacji i danych osobowych. Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, Programa de Capacitación, Diplomados, <https://alaarchivos.org/category/diplomados/> [dostęp: 8.04.2026]. Więcej na temat studiów zob. A. Szlejcher, M.A. Enríquez Ochoa, *Programa de Formación Archivística de la ALA: Contribuyendo al desarrollo profesional de nuestra comunidad*, „Comma”, t. 23, nr 1, s. 135–144.

⁹⁴ Asociación Latinoamericana de Archivos, Directorio de Centros de Enseñanza Archivística en Iberoamérica, <https://alaarchivos.org/recursos/directorio-de-centros/> [dostęp: 14.05.2026].

⁹⁵ Obok przepisów państw z regionu Ameryki Łacińskiej w bazie znajdziemy m.in. ustawy z Niemiec, Czech, Szwajcarii, Holandii, Finlandii czy Danii. Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, Normatividad Archivística, <https://alaarchivos.org/recursos/normatividad-archivistica/> [dostęp: 14.05.2026].

⁹⁶ SIDRA, <https://sidra.kraquen.info> [dostęp: 14.05.2026].

⁹⁷ Asociación Latinoamericana de Archivos, Premios ALA, <https://alaarchivos.org/programas/premiosala/> [dostęp: 19.05.2026].

Działalność wydawnicza

Jednym z pierwszych wyzwań stojących przed ALA, łączącym się bezpośrednio z tematem kształcenia, była kwestia braku dostępności podręczników z zakresu archiwistyki⁹⁸. Niedobór materiałów edukacyjnych częściowo rekompensowano przez tłumaczenie literatury zagranicznej i rozpowszechnianie publikacji wydawanych w Hiszpanii, jednak nie były one w pełni dostosowane do potrzeb krajów Ameryki Łacińskiej. Braki próbowano równoważyć rodzimymi publikacjami o charakterze popularnonaukowym. Już w latach 80. ALA wydawała broszurki pn. „Nota informativa”. Przez nieco ponad 2 lata (1980–1982) ukazało się 61 numerów, zawierających informacje o dyrektorach archiwów, organizowanych przez uniwersytety i placówki archiwalne wydarzeniach oraz nowinkach branżowych (publikacje i ich recenzje, podziękowania dla zasłużonych archiwistów, dostęp do nowych materiałów archiwalnych, informacje o archiwaliach poddanych konserwacji itd.)⁹⁹. Kolejnym krokiem było rozpoczęcie poważnej dyskusji nad wydawaniem przez ALA czasopisma naukowego. Projekt ten po raz pierwszy znalazł się wśród celów Komitetu Zarządzającego na lata 1983–1985. Oprócz rocznika w planie ujęto także stworzenie słownika terminologii archiwalnej¹⁰⁰ oraz tłumaczenie istotnych zagranicznych publikacji z dziedziny archiwalnej¹⁰¹. Ostatecznie numer 1 czasopisma „la Revista de ALA” ukazał się w 1986 r. Za publikację pierwszych 12 numerów odpowiadało Generalne Archiwum Narodu w Meksyku, za następne Generalne Archiwum Narodowe w Kolumbii¹⁰². W kolejnych latach rocznik (od 1998 r. półrocznik) borykał się z problemami finansowymi. Niewątpliwie przyczyniał się do tego fakt, że był bezpłatnie dystrybuowany do archiwów narodowych w państwach Ameryki Łacińskiej, części Europy, Stanach Zjednoczonych oraz wybranych krajach azjatyckich i afrykańskich¹⁰³. W wersji papierowej ukazało się łącznie 26 numerów, ostatni w 2004 r. W 2013 r., przy okazji

⁹⁸ ALA. *El camino...*, s. 34–35.

⁹⁹ Ibidem, s. 39–40. Do pomysłu wydawania broszur informacyjnych, jednak z mniejszą częstotliwością, powrócono w 1998 r. Kolejnym krokiem było stworzenie publikacji w formie cyfrowej, dostępnej na stronie ALA od 2016 r. („Arkhe”). Zob. Asociación Latinoamericana de Archivos, Boletín ALA, <https://alaarchivos.org/boletin-ala/> [dostęp: 14.05.2026].

¹⁰⁰ Pierwszy hiszpańskojęzyczny słownik terminologii archiwalnej wydano dopiero w 1993 r. w Madrycie. Zob. *Diccionario de Terminología Archivística*, Madryt 1993.

¹⁰¹ ALA. *El camino...*, s. 43.

¹⁰² Ibidem, s. 46.

¹⁰³ Ibidem, s. 50.

uruchomienia strony internetowej ALA, próbowano reaktywować czasopismo w wersji online, jednak ukazał się tylko 1 numer¹⁰⁴.

Najstarsze opracowania książkowe powstałe przy zaangażowaniu stowarzyszenia wydano dopiero w 1997 r. Były to studium dotyczące systemów archiwalnych w krajach latynoamerykańskich¹⁰⁵ oraz propozycja stworzenia spójnego dla całego regionu modelu zarządzania dokumentacją administracyjną¹⁰⁶. Do niezwykle ważnych publikacji należy pierwsza wersja latynoskiego quasi-słownika archiwalnego, uwzględniającego terminologię stosowaną w Kolumbii, Hiszpanii, Meksyku, Brazylii i na Kubie, również z 1997 r.¹⁰⁷. Dwie kolejne publikacje, obie z 2003 r., dotyczą zabezpieczenia zasobu w klimacie tropikalnym, charakteryzującym się dużymi wahaniami temperatur oraz częstymi kataklizmami, i przy niskim budżecie¹⁰⁸. Ciekawa jest także publikacja książkowa analizująca związek między korupcją a niewłaściwym zarządzaniem dokumentacją na przykładzie afery Foncolpuertos¹⁰⁹. Porusza ona takie kwestie jak fałszowanie dokumentów, ich niszczenie czy nieetyczne wykorzystywanie do celów partykularnych¹¹⁰. Z nowszych publikacji na szczególną uwagę zasługują monografia o działalności ALA, opublikowana na 40-lecie jej istnienia¹¹¹, oraz opracowanie historii archiwistyki latynoamerykańskiej z 2023 r., efekt pracy grupy roboczej ds. historii

¹⁰⁴ Ibidem, s. 119.

¹⁰⁵ *Para una estrategia de desarrollo. Reporte general y recomendaciones para la modernización y de los Sistemas de Archivo e los países latinoamericanos*, red. J.M. Jardim, J.R. Gallardo, Bogota 1997.

¹⁰⁶ Archivo General de la Nación de Colombia, Asociación Latinoamericana de Archivos, Consejo Internacional de Archivos, *Archivos Administrativos. Modelo y perspectivas de una tradición archivística. Grupo iberoamericano de tratamiento de archivos administrativos (GUITAA)*, Bogota 1997.

¹⁰⁷ Autorzy zaznaczają, że do stworzenia kompletnego słownika niezbędne byłoby uwzględnienie terminów stosowanych w innych krajach z kręgu iberoamerykańskiego. Zob. Archivo General de la Nación de Colombia, Asociación Latinoamericana de Archivos, Consejo Internacional de Archivos, *Hacia un diccionario de terminología archivística. Grupo iberoamericano de tratamiento de archivos administrativos*, Bogota 1997.

¹⁰⁸ *Edificios de archivos: en clima tropical y bajos recursos. (Recomendaciones para su construcción)*, red. V. Chacón Arias, Bogota 2003; Archivo General de la Nación de México, Asociación Latinoamericana de Archivos, Consejo Internacional de Archivos, *Archivos Tropicales*, Meksyk 2003.

¹⁰⁹ Mowa o głośnym oszustwie, w ramach którego grupa osób, w tym urzędników państwowych wysokiej rangi, pobierała na podstawie sfalszowanych dokumentów świadczenia emerytalne od zlikwidowanej w 1991 r. państwowej spółki „Puertos de Colombia”.

¹¹⁰ *Archivos desorganizados fuente de corrupción administrativa*, red. S. Gonzáles Hernández, Bogota 2006.

¹¹¹ ALA. *El camino...*

archiwistyki w Iberoameryce¹¹². W książce przedstawiono historię archiwów i rozwoju działalności archiwalnej aż w 16 krajach członkowskich.

Podsumowanie

W 2009 r. w A. Tanodi w podręczniku do archiwistyki iberoamerykańskiej pisał:

„Chociaż archiwa w różnych krajach czy instytucjach różnią się od siebie na tyle, że uzasadnione jest mówienie o archiwistyce narodowej lub regionalnej [...], ze względu na krąg kulturowy oparty na tych samych fundamentach historycznych, podobny model rozwoju i przede wszystkim podobną organizację administracyjną w okresie kolonialnym i niepodległości, możliwe jest ustalenie wspólnych norm, które nie likwidują ich szczególnych cech, lecz w różnorodności koncepcji i form starają się znaleźć wspólny mianownik”¹¹³.

Mianownik ten stał się podstawą do powołania ALA i jej nieprzerwanego funkcjonowania od ponad 50 lat. Choć stowarzyszenie od początku istnienia borykało się z problemami, przede wszystkim natury finansowej, jego rola w rozwoju archiwistyki iberoamerykańskiej jest niebagatelna. Przyczyniły się do tego nie tylko ogromne chęci i determinacja członków. Kluczowa w realizowaniu szeregu projektów okazała się umiejętność nawiązywania współpracy z innymi organizacjami chroniącymi dziedzictwo dokumentacyjne, takimi jak MRA, UNESCO czy OPA. Bardzo silne więzi łączą też ALA z Hiszpanią, co widać zarówno w liście członków stowarzyszenia, jak i w liczbie wspólnie zrealizowanych projektów. Literatura hiszpańska była też podstawą kształcenia pierwszych pokoleń archiwistów iberoamerykańskich.

Działalność ALA można oceniać na wielu płaszczyznach: organizacyjnej, społecznej i pod kątem skuteczności działania. Nie ulega wątpliwości, że sukcesem ALA jest już sam fakt zgromadzenia w swoich szeregach przedstawicieli ponad 20 państw oraz jej rozpoznawalność i szeroko zakrojona działalność na arenie międzynarodowej, w tym w ramach MRA, gdzie zalicza się do najaktywniejszych

¹¹² *História de la Archivística Latinoamericana...*

¹¹³ A. Tanodi, *Manual de Archivología latinoamericana*, Córdoba–Brujas 2009, s. 37.

gałęzi regionalnych. Sprawna organizacja jest także możliwa dzięki przejrzystej strukturze pracy, opartej na funkcjonowaniu grup roboczych i eksperckich.

Za jeden z największych sukcesów organizacji należy uznać stałe kształcenie kadr. Przez lata organizacja wspierała tworzenie kierunków studiów archiwistycznych i podtrzymywała relacje między ośrodkami naukowymi, szkoliła członków i dostarczała materiałów edukacyjnych. Postępujący proces informatyzacji otworzył przed stowarzyszeniem nowe możliwości kształcenia, czego efektem jest boga oferta dostępnych online szkoleń i studiów podyplomowych. Cyfryzacja częściowo ograniczyła też problem wykluczenia ze spotkań i prac członków niedysponujących większymi środkami finansowymi. W końcu, dała możliwość integracji i promowania działań stowarzyszenia na większą skalę, czego doskonałym przykładem była kampania w mediach społecznościowych #UnArchivoEs.

Zauważalny jest także wkład ALA w walkę o ochronę dziedzictwa dokumentacyjnego i jego rozpowszechnianie. Przedsięwzięciem na dużą skalę, istotnym przede wszystkim dla użytkowników, było tworzenie od lat 90. XX w. wspólnej bazy danych archiwów krajów iberoamerykańskich. Ogromnym wsparciem dla wielu instytucji przechowujących materiały archiwalne jest również program Iberarchivos, w którym ALA ma swój istotny udział. Za potrzebne należy także uznać prowadzenie i publikowanie wyników badań dotyczących profilaktyki i konserwacji materiałów archiwalnych w trudnych warunkach klimatycznych kontynentu amerykańskiego, co zalicza się dziś do jednego z kluczowych wyzwań, przed którymi stoją archiwa w tej części świata, oraz prace nad słownikiem terminologii archiwalnej. Na koniec warto wspomnieć o licznych odezwach i dokumentach mających na celu szeroko rozumianą ochronę zasobów i zwiększenie transparentności działań administracji publicznej. Działania te mają ogromny wpływ na zwiększenie świadomości archiwalnej w regionie, w tym podkreślanie kluczowej roli archiwów w procesie ochrony praw obywatelskich i pamięci zbiorowej.

Ostatnim, nie mniej istotnym sukcesem ALA jest stworzenie trwałej społeczności i przestrzeni do integracji środowiska archiwalnego. Mnogość grup roboczych pozwala członkom na łatwe znalezienie osób borykających się z podobnymi wyzwaniami i zainteresowanych tworzeniem wspólnych rozwiązań, co ma wymiar nie tylko praktyczny, ale też psychologiczny.

Na koniec, należy zauważyć, że niniejszy artykuł ma charakter przeglądowy i nie omawia wszystkich aspektów działalności organizacji, skupiając się jedynie na ważniejszych z nich. Nie poruszono m.in. kwestii dokumentów i apelów wystosowywanych przez stowarzyszenie. Pobieżnie przedstawiono też relacje

między ALA i MRA. W przyszłości kwestie te warto by poddać bardziej wnikliwej analizie. Zagadnieniem zasługującym na szczegółowe badania jest również organizacja archiwów krajów latynoamerykańskich i wyzwań, jakie stoją przed archiwistami działającymi w tym regionie.

Bibliografia

- ALA. *El camino recorrido: Momentos que han contruido su historia*, red. J. Antunes da Silva, S. González Hernández, V. Chacón Arias, Meksyk 2017.
- Archivo General de la Nación de Colombia, Asociación Latinoamericana de Archivos, Consejo Internacional de Archivos, *Archivos Administrativos. Modelo y perspectivas de una tradición archivística. Grupo iberoamericano de tratamiento de archivos administrativos (GUITAA)*, Bogota 1997.
- Archivo General de la Nación de Colombia, Asociación Latinoamericana de Archivos, Consejo Internacional de Archivos, *Hacia un diccionario de terminología archivística. Grupo iberoamericano de tratamiento de archivos administrativos*, Bogota 1997.
- Archivo General de la Nación de México, Asociación Latinoamericana de Archivos, Consejo Internacional de Archivos, *Archivos Tropicales*, Meksyk 2003.
- Archivo General de la Nación de México, *Combating the trafficking of documentary heritage*, https://www.gob.mx/cms/uploads/attachment/file/289284/Combating_the_trafficking_of_documentary_heritage_ENG__2_.pdf [dostęp: 8.04.2026].
- Archivos desorganizados fuente de corrupción administrative*, red. S. Gonzáles Hernández, Bogota 2006.
- Baniecki A., MRA: *Deklaracja Stowarzyszenia Archiwistów Latynoamerykańskich w sprawie niszczenia archiwów*, Archnet, <https://www.arch.net.pl/2021/07/23/mra-deklaracja-stowarzyszenia-archiwow-latynoamarykanskich-w-sprawie-niszczenia-archiwow/#more-1586> [dostęp: 18.05.2026].
- Calderón L., *Iberarchivos-Programa ADAI: 10 años de cooperación Iberoamericana en el ámbito de los archivos*, „Comma”, t. 2010, nr 2, s. 67–81.
- Chacón Arias V., Antúnes da Silva J., ALA: *Orígenes y evolución*, „Revista del Archivo Nacional” 2016, t. 80, s. 129–147, <https://www.dgan.go.cr/ran/index.php/RAN/article/view/67/27> [dostęp: 17.03.2026].
- Cortés Alonso V., *Diez años de cooperación archivística Iberoamericana: Curso sobre organización y administración de archivos de Madrid*, Madryt 1985.

- Dwieście lat niepodległości Ameryki Łacińskiej. Perspektywa historyczna i wyzwania współczesności*, red. K. Krzywicka, Lublin 2012.
- Edificios de archivos: en clima tropical y bajos recursos. (Recomendaciones para su construcción)*, red. V. Chacón Arias, Bogota 2003.
- Fito Manteca F.J., *El Censo Guía de Archivos de España e Iberoamérica: una herramienta de difusión del patrimonio documental hispánico* [w:] *O património histórico-cultural da Região de Bragança/Zamora*, red. L.A. Rodriguez, Porto 2005, s. 177–198.
- G.S.U., *La Primera Reunión Interamericana Sobre Archivos*, „Revista de Historia de América” 1961, nr 52, s. 539–545, <https://www.jstor.org/stable/20138472?seq=1> [dostęp: 17.06.2026].
- Hill R.R., *Latin-American Archivology, 1949–1950*, „The Hispanic American Historical Review” 1951, t. 31, nr 1, s. 152–176, <https://doi.org/10.2307/2509168>.
- Hill R.R., *Latin-American Archivology, 1950–1951*, „The Hispanic American Historical Review” 1952, t. 32, nr 3, s. 458–482, <https://doi.org/10.2307/2509489>.
- Hill R.R., *Latin-American Archivology, 1951–1953*, „The Hispanic American Historical Review” 1954, t. 34, nr 2, s. 256–279, <https://doi.org/10.2307/2509350>.
- Hill R.R., *Latin American Archivology, 1953–1954*, „The Americas” 1955, t. 12, nr 1, s. 51–75, <https://doi.org/10.2307/979579>.
- História de la Archivística Latinoamericana: Estados del arte y perspectivas de investigación*, red. M.J. Vanni, E.G. Queijo, G. Villanueva Bazán, Guadalajara 2023, <https://sidra.kraquen.info/files/original/51bbf3294f3097dbe9bdc0416096f9e5.pdf> [dostęp: 17.03.2026].
- Jardim J., Villaverde M., *Los archivos en el mundo iberoamericano*, „Comma” 2010, t. 2, s. 39–53.
- Maymí-Sugrañes H., *Latin American Archival Theory and Practice during the 1970s and 1980s*, „Libraries & Culture” 1999, t. 34, nr 3, s. 222–240, <https://www.jstor.org/stable/25548738?seq=1> [dostęp: 18.06.2026].
- Memorandum of Understanding between ICA (International Council on Archives), hereby represented by its President, José Kirps and ALA (Association of Latin American Archivists), hereby represented by its President, Alejandra Salazar*, https://www.ica.org/app/uploads/2026/02/MoU_ICA-ALA_2026_Final.pdf [dostęp: 26.03.2026].
- Mendoza G., *Archival Underdevelopment in Latin America*, „The American Archivist” 1965, t. 28, nr 4, s. 503–510.
- Oporto Ordóñez L., *História Archivística de Bolivia: desde el incario al presente* [w:] *História de la Archivística Latinoamericana: Estados del arte y perspectivas de investigación*, red. M.J. Vanni, E.G. Queijo, G. Villanueva Bazán, Guadalajara 2023, s. 43–84, <https://sidra.kraquen.info/files/original/51bbf3294f3097dbe9bdc0416096f9e5.pdf> [dostęp: 17.03.2026].
- Para una estrategia de desarrollo. Reporte general y recomendaciones para la modernización y de los Sistemas de Archivo e los países latinoamericanos*, red. J.M. Jardim, J.R. Gallardo, Bogota 1997.

- Ramón Acevedo E. de, *Prólogo* [w:] *Historia de la Archivística Latinoamericana: Estados del arte y perspectivas de investigación*, red. M.J. Vanni, E.G. Queijo, G. Villanueva Bazán, Guadalajara 2023, s. 1–3, <https://sidra.kraquen.info/files/original/51bbf3294f3097dbe9bdc0416096f9e5.pdf> [dostęp: 17.03.2026].
- Rubio Meñé J., *Primera Reunión Interamericana de Archivistas, Washington D.C., E.U. de A. octubre de 1961*, „Boletín Del Archivo General De La Nación” 1961, t. 2, nr 4, s. 591–613, <https://bagn.archivos.gob.mx/index.php/legajos/article/view/1662/1664> [dostęp: 17.03.2026].
- Schellenberg T.R., *Inter-American Archival Seminar*, „Archivalische Zeitschrift” 1962, nr 58, s. 148–155, <https://doi.org/10.7788/az-1962-jg09>.
- Schellenberg T.R., *Primera Reunión Interamericana sobre Archivos: informe final, resoluciones aprobadas y otros documentos. Washington D.C., octubre 9–27 de 1961*, „Revista del Archivo Nacional” t. 26 (1–6), s. 112–155, <https://www.dgan.go.cr/RAN/index.php/RAN/article/view/407/336> [dostęp: 17.03.2025].
- Swiderski G., *Doscientos años de Archivística en la Argentina (1821–2021)* [w:] *Historia de la Archivística Latinoamericana: Estados del arte y perspectivas de investigación*, red. M.J. Vanni, E.G. Queijo, G. Villanueva Bazán, Guadalajara 2023, s. 17–41, <https://sidra.kraquen.info/files/original/51bbf3294f3097dbe9bdc0416096f9e5.pdf> [dostęp: 17.03.2026].
- Szlejcher A., Enríquez Ochoa M.A., *Programa de Formación Archivística de la ALA: Contribuyendo al desarrollo profesional de nuestra comunidad*, „Comma”, t. 23, nr 1, s. 135–144.
- Tanodi A., *Manual de Archivología latinoamericana*, Córdoba–Brujas 2009.
- Wagner A., *The ICA: Catalyst of International Archival Cooperation and Promotion*, „Archivaria” 1979, nr 8, s. 115–126.

Netografía

- Asociación Latinoamericana de Archivos, <https://alaarchivos.org/> [dostęp: 14.05.2026].
- Asociación Latinoamericana de Archivos, Boletín ALA, <https://alaarchivos.org/boletin-ala/> [dostęp: 14.05.2026].
- Asociación Latinoamericana de Archivos, Directorio de Centros de Enseñanza Archivística en Iberoamérica, <https://alaarchivos.org/recursos/directorio-de-centros/> [dostęp: 14.05.2026].
- Asociación Latinoamericana de Archivos, Estatutos, <https://alaarchivos.org/wp-content/uploads/2026/04/ESTATUTOS-ASOCIACION-LATINOAMERICANA-DE-ARCHIVOS-2026.pdf> [dostęp: 14.05.2026].
- Asociación Latinoamericana de Archivos, Gobernanza y estructura, <https://alaarchivos.org/nosotros/gobernanza-y-operaciones/#estructura> [dostęp: 14.05.2026].

- Asociación Latinoamericana de Archivos, Grupo de Expertos RIBEAU, <https://alaarchivos.org/nosotros/grupos-de-trabajo-y-expertos-ala/grupos-expertos-ribeau/> [dostęp: 14.05.2026].
- Asociación Latinoamericana de Archivos, GTAAI, <https://alaarchivos.org/nosotros/grupos-de-trabajo-y-expertos-ala/gtaai/> [dostęp: 14.05.2026].
- Asociación Latinoamericana de Archivos, GTAC, <https://alaarchivos.org/nosotros/grupos-de-trabajo-y-expertos-ala/gtac/> [dostęp: 14.05.2026].
- Asociación Latinoamericana de Archivos, GTADDHH, <https://alaarchivos.org/nosotros/grupos-de-trabajo-y-expertos-ala/gtaddhh/> [dostęp: 14.05.2026].
- Asociación Latinoamericana de Archivos, GTAIT, <https://alaarchivos.org/nosotros/grupos-de-trabajo-y-expertos-ala/gtait/> [dostęp: 14.05.2026].
- Asociación Latinoamericana de Archivos, GTAM, <https://alaarchivos.org/nosotros/grupos-de-trabajo-y-expertos-ala/gtam/> [dostęp: 14.05.2026].
- Asociación Latinoamericana de Archivos, GTDCA, <https://alaarchivos.org/nosotros/grupos-de-trabajo-y-expertos-ala/gtdca/> [dostęp: 14.05.2026].
- Asociación Latinoamericana de Archivos, GTGPDE, <https://alaarchivos.org/nosotros/grupos-de-trabajo-y-expertos-ala/gtgpde/> [dostęp: 14.05.2026].
- Asociación Latinoamericana de Archivos, GTHAI, <https://alaarchivos.org/nosotros/grupos-de-trabajo-y-expertos-ala/gthai/> [dostęp: 14.05.2026].
- Asociación Latinoamericana de Archivos, GTTIPD, <https://alaarchivos.org/nosotros/grupos-de-trabajo-y-expertos-ala/gttipd/> [dostęp: 14.05.2026].
- Asociación Latinoamericana de Archivos, Historia, <https://alaarchivos.org/historia/> [dostęp: 16.03.2026].
- Asociación Latinoamericana de Archivos, In memoriam, Vicenta Cortés Alonso, Miembro honorado de la ALA, 2000 (1925–2021), <https://alaarchivos.org/in-memorial/vicenta-cortes/> [dostęp: 20.03.2026].
- Asociación Latinoamericana de Archivos, Lista de miembros cat. A, <https://alaarchivos.org/nosotros/miembros/#categoria-a> [dostęp: 14.05.2026].
- Asociación Latinoamericana de Archivos, Lista de miembros cat. B, <https://alaarchivos.org/nosotros/miembros/#categoria-b> [dostęp: 14.05.2026].
- Asociación Latinoamericana de Archivos, Lista de miembros cat. C, <https://alaarchivos.org/nosotros/miembros/#categoria-c> [dostęp: 14.05.2026].
- Asociación Latinoamericana de Archivos, Lista de miembros cat. D, <https://alaarchivos.org/nosotros/miembros/#categoria-d> [dostęp: 14.05.2026].
- Asociación Latinoamericana de Archivos, Lista de miembros cat. E, <https://alaarchivos.org/nosotros/miembros/#categoria-e> [dostęp: 14.05.2026].

Asociación Latinoamericana de Archivos, Normatividad Archivística, <https://alaarchivos.org/recursos/normatividad-archivistica/> [dostęp: 14.05.2026].

Asociación Latinoamericana de Archivos, Premios ALA, <https://alaarchivos.org/programas/premiosala/> [dostęp: 19.05.2026].

Asociación Latinoamericana de Archivos, Programa de Capacitación, <https://alaarchivos.org/category/programa-de-capacitacion/> [dostęp: 14.05.2026].

Asociación Latinoamericana de Archivos, Programa de Capacitación, Diplomados, <https://alaarchivos.org/category/diplomados/> [dostęp: 8.04.2026].

Censo-Guía de Archivos de España e Iberoamérica, <https://censoarchivos.cultura.gob.es/CensoGuia/archivos.htm> [dostęp: 14.04.2026].

Iberarchivos, ¿Qué es Iberarchivos?, <https://iberarchivos.org/iberarchivos-programa-adai-cooperacion-archivistica/> [dostęp: 14.05.2026].

International Council on Archives, Discover Archives, #UnArchivoEs, <https://www.ica.org/discover-archives/what-are-archives/unarchivoes-anarchiveis-unearchivecest/> [dostęp: 8.05.2026].

SIDRA, <https://sidra.kraquen.info> [dostęp: 14.05.2026].